

Ekonomia społeczna Jesteśmy na TAK!

Publikacja została wydana przez Stowarzyszenie Wspierania Aktywności Społecznej Stella w ramach zadania „Ekonomia społeczna? Jesteśmy na tak! Współfinansowanego ze środków programu Fundusz Inicjatyw Obywatelskich

Autor: Katarzyna Sokołowska

Wydawca:

Stowarzyszenie Wspierania Aktywności Społecznej Stella
ul Zawalna 21, 22-145 Dubienka
www.swasstella.pl poczta@swasstella.pl

Spis treści

Wstęp	4
1. Istota Ekonomii społecznej	7
2. Podmioty ekonomii społecznej	11
3. Perspektywy dla ekonomii społecznej	17
4. System wsparcia ekonomii społecznej.....	20
5. Zakładamy spółdzielnię socjalną	23
6. Spis przydatnych stron	30

Wstęp

Ekonomia społeczna – nowość czy nawiązanie do tradycji kreowania lokalnego rozwoju społeczno-gospodarczego?

Niniejsza publikacja ma za zadanie pokazać jak to się zaczęło, w którą stronę zmierza i dlaczego warto w tym uczestniczyć.

Na wstępie należałoby zwrócić uwagę na kontekst rozwoju różnych form aktywności społecznej i zawodowej. Już w 2004 roku w naszym kraju pojawiły się pierwsze projekty nawiązujące do dawnych tradycji spółdzielczości, aktywności obywatelskiej wpływającej na rozwój lokalnych społeczności. Jednym z najbardziej znanych był projekt „W stronę polskiego modelu gospodarki społecznej – budujemy nowy Lisków” przygotowany w 2004 roku przez działające w partnerstwie organizacje pozarządowe: Fundację Instytut Spraw Publicznych, Stowarzyszenie Akademia Rozwoju Filantropii w Polsce i Wspólnotę Związków Organizacji Socjalnych WRZOS, który uzyskał dofinansowanie ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Inicjatywy Wspólnotowej EQUAL. W ramach projektu na terenie wschodniej Polski powstały przedsiębiorstwa społeczne „zakorzenione lokalnie”, czyli takie, których funkcjonowanie jest trwałym czynnikiem aktywizacji okolicznych mieszkańców i rozwoju lokalnych społeczności, z założenia będące stymulatorem rozwoju regionów słabszych ekonomicznie, o wysokiej stopie bezrobocia i rolniczym charakterze, gdzie trudniej przyciągnąć inwestorów.

Projekt był jedną z pierwszych w kraju inicjatyw pokazujących możliwości i znaczenie ekonomii społecznej w kreowaniu lokalnego rozwoju społecznego i gospodarczego, był przypomnieniem istniejących w okresie międzywojennym tradycji aktywności lokalnej.

Lisków, jest symbolem inspirowanego z zewnątrz samorozwoju wiejskiej społeczności. Rozwój Liskowa, małej i zacofanej wsi koło Kalisza, zaczął się od tego, że Wacław Bliziński – pochodzący z Warszawy ksiądz społecznik, który w 1900 r. został proboszczem tamtejszej parafii – namówił mieszkańców do założenia spółdzielni. Pod koniec dwudziestolecia międzywojennego Lisków był zaś już znany i ceniony w Polsce, jak powiedzielibyśmy dzisiaj, inkubatorem przedsiębiorczości¹.

Innym, historycznym przykładem wdrażania, dzisiaj powiedzielibyśmy, idei ekonomii społecznej na terenie Lubelszczyzny było założone przez Stanisława Staszica w 1801 r. Towarzystwo Rolnicze Hrubieszowskie - pierwsza w Europie w pełni dojrzała organizacja przedspółdzielcza utworzona na ziemiach powiatu hrubieszowskiego, przez 329 gospodarzy. Tereny działalności Towarzystwa miały powierzchnię 6 000 hektarów (ok. 12 000 morgów) i były zamieszkałe przez ponad 4 000 mieszkańców. Istotą działalności TRH był rozwój rolnictwa i jego infrastruktury oraz usług dostępnych dla ogółu ludności: opieka zdrowotna, szkolnictwo, opieka nad osobami starszymi i sierotami, usługi finansowe.

¹ Budujemy Nowy Lisków, Broszura przygotowana przez Instytut Spraw Publicznych i Akademię Rozwoju Filantropii w Polsce w ramach projektu „W stronę polskiego modelu gospodarki społecznej – budujemy nowy Lisków” realizowanego przy udziale środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Inicjatywy Wspólnotowej EQUAL, Warszawa 2007

Pierwszym, akcentem w rozwoju nowej Ekonomii Społecznej była konferencja zorganizowana **27 czerwca 2008 roku** w Stoczni Gdańskiej pod tytułem „Ekonomia Solidarności”, mająca na celu zintegrowanie krajowych i zagranicznych środowisk przekonanych, że ekonomia społeczna może być ważnym narzędziem rozwiązywania problemów społecznych.

Podczas spotkania powołano Stałą Konferencję Ekonomii Społecznej pod przewodnictwem Henryka Wujca oraz ogłoszono opracowany przez stronę społeczną **Manifest Ekonomii Społecznej**. Do proponowanych postulatów odniosła się strona rządowa prezentując plan wsparcia działań podejmowanych w obszarze ekonomii społecznej.

Kolejnym krokiem i efektem wspólnych, publiczno-społecznych koncepcji i działań było powołanie rządowo-samorządowo-obywatelskiego **Zespołu do spraw rozwiązań systemowych ekonomii społecznej**, utworzonego 15 grudnia 2008 roku na mocy Zarządzenia nr 141 Prezesa Rady Ministrów. Zgodnie z zarządzeniem, zadaniem zespołu miało być m.in. wypracowanie projektu strategii rozwoju ekonomii społecznej, który przyjął sobie za zadanie opracowania do końca 2010 roku projektu Strategii Rozwoju Ekonomii Społecznej w Polsce do roku 2020.

Od tego czasu powstało szereg dokumentów, programów, strategii, które w ostatecznym kształcie przyjęły formę dokumentu o charakterze operacyjno-wdrożeniowym pod tytułem *Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej* (KPRES) ustanowionego w celu realizacji średniookresowej strategii rozwoju kraju – „Strategii Rozwoju Kraju 2020” oraz Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego, Strategii Rozwoju Kapitału Ludzkiego, Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego oraz innych strategii rozwoju.

KPRES, przyjęty przez Radę Ministrów dnia 12 sierpnia 2014 roku, to kluczowy dla przedsiębiorczości społecznej w Polsce dokument rządowy, który wyznacza kierunki rozwoju sektora.

Spójne z założeniami KPRES są formułowane w województwach wieloletnie programy rozwoju ekonomii społecznej. Są to dokumenty programowe przygotowywane w związku z realizacją zapisów znowelizowanej ustawy o pomocy społecznej, która nakłada na Regionalne Ośrodki Polityki Społecznej obowiązek opracowywania strategii oraz podkreśla ich wiodącą rolę w koordynowaniu działań na rzecz sektora ekonomii społecznej w regionie, podkreślając znaczenie ekonomii społecznej.

Potwierdzeniem konieczności wdrażania takich programów są wyniki badań z ostatnich lat, które pokazują skalę nowych wyzwań, przed którymi stoi Polska i świat. I tak w kraju стоимy w obliczu niekorzystnych zmian demograficznych, walczymy o podniesienie poziomu zatrudnienia, mierzymy się z problemami niewystarczającej spójności społecznej, niskiego kapitału społecznego, nierównego i niewystarczającego dostępu do dóbr i usług społecznych. Z kolei świat już teraz doświadcza skutków kurczenia się zasobów, zmian klimatycznych, globalizacji kapitału, malejącego znaczenia państw narodowych czy deficyt demokracji.

Na wiele z tych wyzwań ani państwo, ani rynek nie mają wystarczającej odpowiedzi dlatego niezbędna okazuje się obywatelska aktywność, zarówno na polu gospodarczym, jak i społecznym, która może być realizowana w formie działalności podmiotów ekonomii społecznej.

W tym kontekście ekonomia społeczna powinna być rozumiana jako niezależne od państwa, ale nakierowane przede wszystkim na pomnażanie dobra wspólnego działania uwzględniające

rachunek ekonomiczny. Przestrzeń rozwoju ekonomii społecznej powinna stanowić integralną część aktywności wspólnot samorządowych społecznie odpowiedzialnego terytorium, stanowiąc praktyczną realizację konstytucyjnych zasad społecznej gospodarki rynkowej, a zwłaszcza zasady solidarności.

Mając na uwadze powyższe zasadnym wydaje się przedstawienie podstawowych informacji na temat istoty ekonomii społecznej, działalności podmiotów w sferze ekonomii społecznej oraz perspektyw dla tego typu działalności.

1. Istota Ekonomii społecznej

Zagadnienie ekonomii społecznej ma dość długą historię, już w latach dwudziestych XX wieku pojawiła się koncepcja ekonomii solidarności, za którą podążyła ekonomia spółdzielczości. W latach siedemdziesiątych powrócono do dyskusji nad tą problematyką w aspekcie działalności podmiotów trzeciego sektora, podejmującego zagadnienia ekonomii alternatywnej, ekonomii solidarnościowej i działalności non-profit.

Obecną debatę nad rolą ekonomii społecznej zainicjował postępujący kryzys państwa socjalnego, który spowodował, że możliwości zaspokojenia potrzeb jednostek i potrzeb społecznych ze strony finansów publicznych zostały znacznie ograniczone, spowodowało to **szukanie alternatywnych form przedsiębiorczości dostępnych dla ubożającego społeczeństwa.**

W Unii Europejskiej już od lat 80 problem ekonomii społecznej stał się przedmiotem obrad i rezolucji Parlamentu Europejskiego, a od 1989 roku istnieje osobny wydział, w ramach Głównej Dyrekcji 23, Komisji EU, odpowiedzialny za sprawy ekonomii społecznej (Ekonomie Socjale)²

Pojęcie **ekonomii społecznej**, w rozumieniu Komisji dotyczy takich typów organizacji jak: spółdzielnie, towarzystwa wzajemne, stowarzyszenia, fundacje i przedsiębiorstwa społeczne.

Podmioty ekonomii społecznej charakteryzuje szereg cech:

- 1) Ich głównym celem nie jest uzyskanie zysków z zainwestowanego kapitału; z reguły są one tworzone przez i dla tych, którym mają służyć, aby zaspokajać w pierwszym rzędzie ich potrzeby, jak również potrzeby ogólne;
- 2) Są zarządzane zgodnie z zasadą: jeden członek, jeden głos;
- 3) Są elastyczne i innowacyjne – powstały aby sprostać ekonomicznym i społecznym zmianom;
- 4) Opierają się zasadniczo na dobrowolnym uczestnictwie, członkostwie i zobowiązaniu.

Inicjatywy wpisujące się w ekonomię społeczną spełniają szereg funkcji społecznych i gospodarczych.

Z perspektywy polityki zatrudnienia i rynku pracy od ekonomii społecznej oczekuje się nowych miejsc pracy, szczególnie adresowanych do ludzi z grup marginalizowanych, lub

² P.Saustowicz *Pojęcie, koncepcje i funkcje ekonomii społecznej*, Ekonomia Społeczna Teksty 2007 r. s. 5

tych, którym grozi społeczna marginalizacja, oczekuje się również usług w zakresie szkolenia zawodowego umożliwiającego wejście na rynek pracy.

Z perspektywy polityki społecznej odpowiedzialnej za dostarczenie usług socjalnych dla jednostek i zbiorowości lub wspólnot lokalnych, zwłaszcza tam gdzie sektor prywatny lub publiczny nie są w stanie zaspokoić rosnących społecznych od ekonomii społecznej, oczekuje się kompensacji zawodności rynku i państwa socjalnego.

Patrząc na ekonomię społeczną od strony integracji społecznej, spójności można wskazać jej zadanie jako pomnażanie kapitału społecznego, stymulowanie rozwoju społeczeństwa informacyjnego. Wzmacnianie motywacji do podjęcia zatrudnienia, stworzenie możliwości podjęcia pracy w sektorze ekonomii społecznej pozwala na odbudowanie uczestnictwa w wielu ważnych sieciach społecznych związanych z kontaktami zawodowymi, a także przyjaźni w sferze prywatnej znacznie zredukowanej w czasie pozostawania bez pracy.

O ekonomii społecznej często mówi się jako o „szkole demokratyzacji”³, ze względu na demokratyczny charakter zarządzania przedsiębiorstwami społecznymi i szeroki udział uczestników w procesach decyzyjnych na temat funkcjonowania, kierunków rozwoju przedsięwzięcia. Widzi się w niej szansę, na przenoszenie wypracowanych postaw na życie publiczne uczestników i ich rodzin.

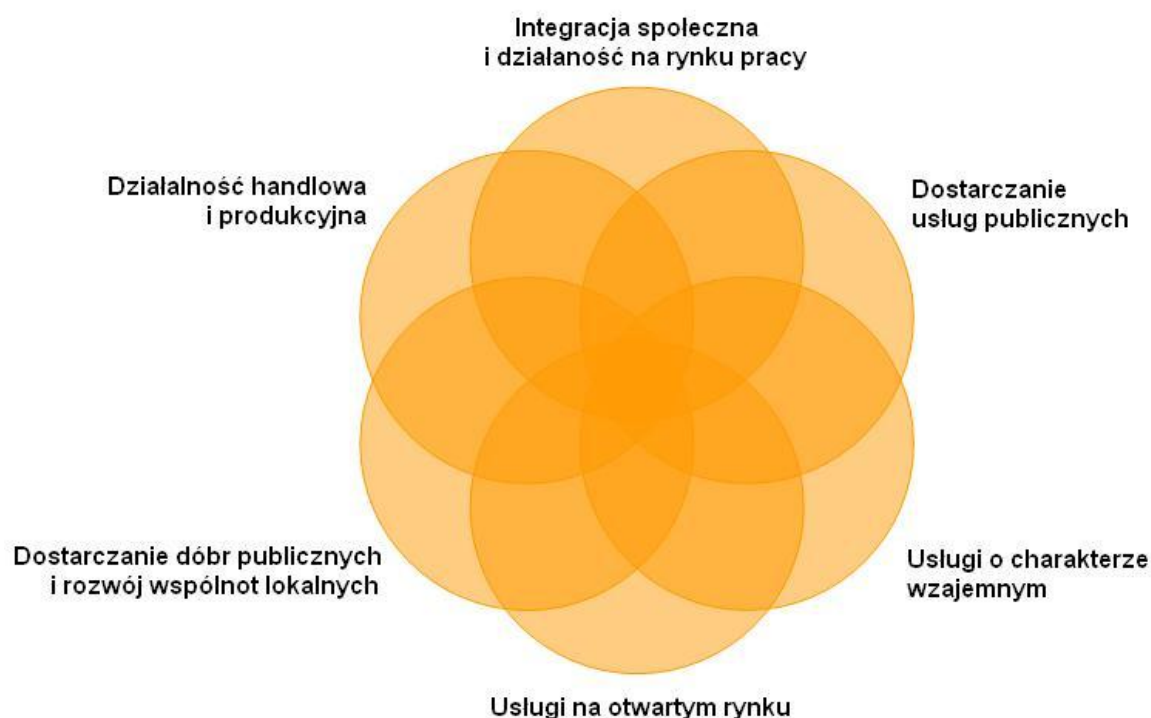
Reasumując można stwierdzić, że ekonomia społeczna jest pojęciem bardzo szerokim, jednak w pewnym sensie można ją zdefiniować jako zbiór reguł, instytucji i narzędzi, dzięki którym różne grupy wykluczonych mogą przez pracę wracać w krwioobieg społeczny⁴.

Obszary oddziaływania ekonomii społecznej wzajemnie się przenikają i uzupełniają tworząc szereg przedsięwzięć realizujących cele społeczne i cele ekonomiczne, aktywizujące lokalne społeczeństwo. Obszary te, jak i cała sfera ekonomii społecznej w naszym kraju, wymagają wielu nakładów pracy oraz środków w celu osiągnięcia właściwego poziomu rozwoju i użyteczności. Pomimo niewielkiej skali rozwoju podmiotów ekonomii społecznej coraz częściej można zauważyć ich działalność na rzecz osób marginalizowanych, zagrożonych wykluczeniem społecznym.

³ P. Sałustowicz *Pojęcie, koncepcje i funkcje ekonomii społecznej*, *Ekonomia Społeczna Teksty* 2007, s. 14

⁴ M. Boni *Konteksty ekonomii społecznej*, *Ekonomia Społeczna Teksty* 1/2007, s. 4

Rys 1. Kompetencje ekonomii społecznej

Źródło: www.ekonomiaspoleczna.pl

Wszystkie przedstawione na schemacie kompetencje podmiotów ekonomii społecznej można odnaleźć w działalności przedsiębiorstw opisanych w „Atlasie Dobrych Praktyk Ekonomii Społecznej” – publikacji sporządzanej i aktualizowanej przez Fundację Inicjatyw Społeczno-Ekonomicznych.

Integracja społeczna i działalność rynku pracy to przede wszystkim działalność Centrów Integracji Społecznej i innych podmiotów (fundacji, stowarzyszeń) na rzecz osób z grup defaworyzowanych wspomagająca ich reintegrację zawodową.

Dostarczanie usług publicznych – oznacza różny charakter usług świadczonych przez podmioty ekonomii społecznej. Szczególnie ważne dla przedsiębiorczości społecznej są dwie grupy usług:

- 1) Usługi społeczne, wśród których wskazuje się: usługi edukacyjne (podniesienie kwalifikacji zawodowych, edukacja ogólna), usługi socjalne (nauka prowadzenia gospodarstwa domowego, usługi opiekuńcze i działania w sferze promocji zdrowia);
- 2) Usługi techniczne, które mogą dotyczyć utrzymania zieleni miejskiej i innych prac porządkowych związanych z mieniem publicznym, usługi związane ze zbieraniem, segregacją i zagospodarowaniem surowców wtórnych.

Usługi o charakterze wzajemnym są przedsięwzięciami funkcjonującymi na rynku i konkurencyjnymi ze względu na wzajemnościowy charakter np.: ubezpieczenia wzajemne, Banki Czasu (wzajemne dzielenie się kompetencjami i usługami w grupie zrzeszonych wokół Banku).

Usługi na otwartym rynku, a także działalność produkcyjna i handlowa czyli wszelkie usługi i produkty dostępne dla ogółu społeczeństwa (usługi cateringowe, remontowo-budowlane, stolarskie, sklepy z odzieżą, z meblami i inne) świadczone przez podmioty zatrudniające osoby z grup marginalizowanych. Zyski z prowadzonej działalności są przeznaczane na cele społeczne.

Dostarczanie dóbr publicznych i rozwój wspólnot lokalnych można zauważyć poprzez przedsięwzięcia aktywizujące zawodowo całe lokalne społeczności np. stworzenie przedsiębiorstwa Bałtowski Park Jurajski na terenie gminy Bałtów w województwie świętokrzyskim przez miejscowe Stowarzyszenie Delta pozwoliło utworzyć szereg miejsc pracy i rozwinąć turystykę w małej miejscowości borykającej się z ogromnym problemem bezrobocia.

Wsparciem dla działalności i rozwoju podmiotów ekonomii społecznej w Polsce jest powołany mocą Zarządzenia Prezesa Rady Ministrów nr 141 z dnia 15 grudnia 2008 r. zespół ds. rozwiązań systemowych ekonomii społecznej. Zespół ma charakter międzyresortowy i międzysektorowy. Jego głównymi zadaniami są: przygotowanie strategii rozwoju ekonomii społecznej, opracowanie propozycji prawno-instytucjonalnych i finansowych, a także opracowanie założeń systemu edukacji w obszarze ekonomii społecznej oraz promowania i monitorowania wypracowanych rozwiązań.

Ważną instytucją wspierającą i jednoczącą podmioty ekonomii społecznej jest Stała Konferencja Ekonomii Społecznej (SKES) utworzona w formie porozumienia otwartego dla organizacji i osób reprezentujących nurt ekonomii społecznej. SKES współpracuje z platformami ekonomii społecznej w innych krajach europejskich, a także podobnymi instytucjami działającymi na poziomie Unii Europejskiej.

Głównym celem SKES jest wspólne działanie na rzecz rozwoju i promocji modelu ekonomii społecznej w Polsce, poprzez:

- 1) promowanie ekonomii społecznej jako sposobu na rozwój ekonomiczny społeczeństwa polskiego,
- 2) prowadzenie działań integrujących podmioty działające w obszarze ekonomii społecznej,

- 3) tworzenie mechanizmów wymiany wiedzy, doświadczeń i dobrych praktyk w obszarze ekonomii społecznej,
- 4) podejmowanie działań na rzecz tworzenia porządku prawnego i społecznego sprzyjającego rozwojowi ekonomii społecznej w Polsce,
- 5) podejmowanie inicjatyw o charakterze badawczym związanych z tematyką ekonomii społecznej w Polsce i na świecie⁵.

SKES jest cenną, dostępną dla wszystkich zainteresowanych platformą wymiany doświadczeń i podejmowania działań związanych z rozwojem ekonomii społecznej w naszym kraju.

2. Podmioty ekonomii społecznej

Sfera ekonomii społecznej w naszym kraju obejmuje działalność szeregu podmiotów, których cele ekonomiczne i społeczne wzajemnie się uzupełniają, podmiotów, dla których misją jest praca na rzecz rozwoju osób marginalizowanych, które ze względu na sytuację życiową znajdują się poza rynkiem pracy.

Podmioty ekonomii społecznej angażują w swoich działaniach m.in. grupy społeczne często pomijane na lokalnych rynkach pracy oraz udzielają pomocy osobom bezrobotnym w samozatrudnieniu. Umożliwiają osobom o niskich lub niewystarczających kwalifikacjach powrót na rynek pracy, przeciwdziałając ich marginalizacji i wykluczeniu społecznemu. Instytucje ekonomii społecznej, zaspokajając potrzeby swoich członków lub podopiecznych, często wykonują zadania, z których ani państwo, ani inne podmioty gospodarcze nie wywiązują się w sposób wystarczająco skuteczny.

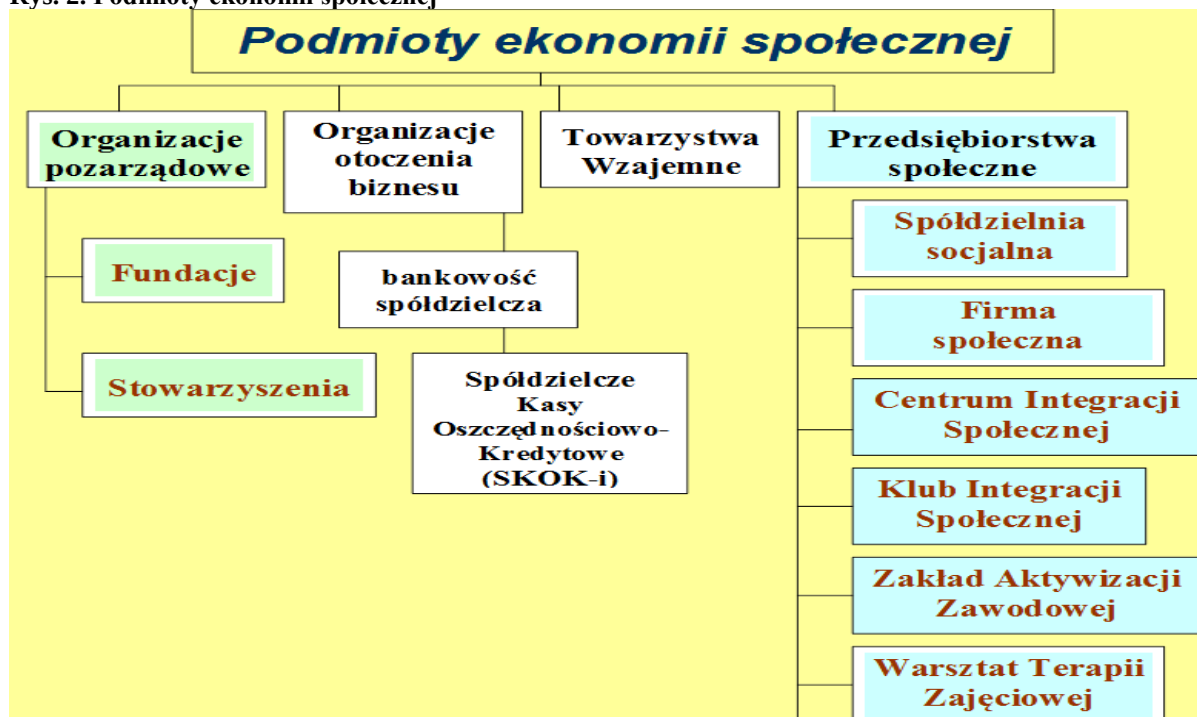
Najpopularniejszymi podmiotami prawnymi zaliczanymi do sektora ekonomii społecznej w Polsce są: fundacje, stowarzyszenia, spółdzielnie, centra integracji społecznej, kluby integracji społecznej, zakłady aktywności zawodowej i towarzystwa ubezpieczeń wzajemnych.

Fundacje są organizacjami pozarządowymi powoływanymi dla celów społecznie lub gospodarczo użytecznych, wyposażonymi w majątek przeznaczony na realizację tych celów, ustanawiany przez fundatora w oświadczeniu woli złożonym przed notariuszem (lub w testamencie), uzyskującymi osobowość prawną z chwilą wpisania do Krajowego Rejestru

⁵ <http://www.ekonomiaspoleczna.pl/x/433510>.

Sądowego. Podstawę prawną funkcjonowania fundacji stanowi ustawa z dnia 6 kwietnia 1984 r. o fundacjach (Dz. U. z 1991 r., nr 46, poz. 203 z późn. zm.)

Rys. 2. Podmioty ekonomii społecznej

Źródło: Opracowanie własne

Stowarzyszenia są dobrowolnym, trwałym i samorządnym zrzeszeniem o celach niezarobkowych, które samodzielnie określają swoje cele, programy działania i struktury organizacyjne oraz uchwalają akty wewnętrzne dotyczące ich działalności, opierając ją na pracy społecznej członków. Podstawowym aktem prawnym regulującym problematykę stowarzyszeń, ich zakładania i funkcjonowania jest ustawa z dnia 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach (Dz. U. z 2001 r. Nr 79, poz. 855).

Zarówno fundacje jak i stowarzyszenia mogą pełnić funkcję organizacji pożytku publicznego w oparciu o przepisy **ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie z dnia 24 kwietnia 2003 r. (Dz. U. Nr 96, poz. 873 z późn. zm.)**, która reguluje zasady prowadzenia działalności pożytku publicznego przez organizacje pozarządowe, określa tryb i formy zlecania zadań przez administrację publiczną, nakłada obowiązek współpracy administracji publicznej z organizacjami pozarządowymi w sferze zadań publicznych wskazywanych w ustawie, określa podział działalności na odpłatną i nieodpłatną.

Dokumentem wyznaczającym profil działalności zarówno stowarzyszenia jak i fundacji jest statut, który szczegółowo nakreśla cele i granice aktywności organizacji.

Cele organizacji pozarządowych są różnorodne, te wpisujące się w działalność podmiotów ekonomii społecznej są formułowane jako:

- 1) organizowanie miejsc pracy dla osób bezrobotnych i niepełnosprawnych w warsztatach rzemieślniczych przy produkcji wyrobów z drewna, produkcji krawieckiej i przetwórstwie owoców i warzyw, szkolenia bezrobotnych, zarówno rzemieślnicze jak i podnoszące ogólną wiedzę na temat kształtowania się rynku pracy;
- 2) działalność na rzecz osób zagrożonych marginalizacją i bezrobociem, promocja zatrudnienia i aktywizacja zawodowa osób pozostających bez pracy i zagrożonych jej utratą⁶;
- 3) **wspieranie osób i rodzin z terenu gminy w przewyżczeniu trudnych sytuacji życiowych oraz stwarzanie im warunków umożliwiających prawidłowe funkcjonowanie w lokalnej społeczności⁷**;
- 4) pomoc i wsparcie w powrocie na otwarty rynek pracy oraz w doprowadzeniu do usamodzielnienia się osób dotkniętych dysfunkcjami i bezrobociem;
- 5) utworzenie i prowadzenie Klubu Integracji Społecznej⁸.

Spółdzielnie, w tym spółdzielnie socjalne są jedną z form przedsiębiorczości w sferze ekonomii społecznej, podmiotami działającymi w oparciu o ustawę z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych (Dz. U. z 2006 r. Nr 94, poz. 651 z późn. zm.).

Organizacje pozarządowe jako formy aktywności obywatelskiej	
Definicję organizacji pozarządowej znajdziemy w art. 3 pkt 2 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie.	
Art. 3 (...)	
2. Organizacjami pozarządowymi są:	
1)niebędące jednostkami sektora finansów publicznych, w rozumieniu ustawy o finansach publicznych,	
2)niedziałające w celu osiągnięcia zysku	
- osoby prawne lub jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej, którym odrębna ustawa przyznaje zdolność prawną, w tym fundacje i stowarzyszenia, z zastrzeżeniem ust. 4.	
Najczęściej spotykaną formą organizacji pozarządowej są stowarzyszenia i fundacje działające w oparciu o właściwe ustawy. Odpowiednio: ustawa o stowarzyszeniach, ustawa o fundacjach.	
Rodzaje stowarzyszeń:	
1. Stowarzyszenie zarejestrowane powołuje co najmniej 15 osób, które uchwalają statut stowarzyszenia i wybierają komitet założycielski. Następnie składają dokumenty o rejestrację w KRS.	
2. Stowarzyszenie zwykle jest określane jako „uproszczona formuła stowarzyszenia”. Nie ma ono osobowości prawnej. Realizuje cel społeczny w oparciu o uchwalony regulamin.	
Stowarzyszenie zwykle mogą utworzyć co najmniej 3 osoby. Uchwalają one nazwę, cel, regulamin działalności, teren działania i siedzibę oraz wybierają swego przedstawiciela	
Cechy charakterystyczne organizacji:	
Stowarzyszenie rejestrowane	Fundacja

⁶ <http://www.fundacje.org>, dnia 14 czerwca 2010 r.

⁷ <http://www.humanus.free.ngo.pl>, dnia 14 czerwca 2010 r.

⁸ <http://www.nowaszansa.zam.pl>, dnia 14 czerwca 2010 r.

<u>Założyciele/członkowie</u> – Min. 15 członków (osoby fizyczne) – Obywatele polscy (cudzoziemcy na wyjątkowych zasadach) – Osoby mające pełną zdolność do pełnienia czynności prawnych – Osoba prawna – jedynie jako członek wspierający	– Fundator/założyciel – jeden lub wielu (osoby prawne lub fizyczne) – Nie ma pojęcia „członkostwa” – nie ma znaczenia obywatelstwo oraz miejsce zamieszkania
<u>Cel</u> – Cel niezarobkowy – Wspieranie własnych członków – Cele mogą być nierealne, niereczywiste	<u>Cel</u> – Społecznie lub gospodarczo użyteczny – Cel nie może być nierealny i nie może polegać na wspieraniu własnych członków
<u>Organy</u> – Zarząd – Komisja rewizyjna – Najwyższą władzą stowarzyszenia jest walne zgromadzenie członków	<u>Organy</u> – Zarząd – Organ kontroli - nieobowiązkowo
<u>Majątek</u> – Na etapie tworzenia nie jest potrzebny majątek (to ludzie stanowią „kapitał”) – Obowiązek płacenia składek członkowskich przez członków stowarzyszenia	<u>Majątek</u> – Podstawą działalności fundacji jest majątek tzw. fundusz założycielski ustanowiony przez fundatora, mogą to być zarówno pieniądze, jak i ruchomości oraz nieruchomości
<u>Sprawozdawczość/kontrola</u> – Organem kontroli zewnętrznej i nadzoru jest starosta powiatu, na terenie którego mieści się siedziba stowarzyszenia – Brak corocznych obowiązków sprawozdawczych	<u>Sprawozdawczość /kontrola</u> – Organem kontroli zewnętrznej i nadzoru są: – 1) Minister właściwy do spraw fundacji (wskazany w statucie przez fundatora) – 2) Starosta powiatu, na terenie którego mieści się siedziba fundacji – Coroczny obowiązek sprawozdawczy wobec ministra wskazanego przez fundatora jako organ kontroli

Spółdzielnie socjalne umożliwiają samozatrudnienie ich członków, oprócz działalności produkcyjnej czy usługowej, mogą prowadzić działalność społeczną i oświatowo - kulturalną na rzecz swoich członków oraz ich środowiska lokalnego, a także działalność społecznie użyteczną w sferze zadań publicznych określonych w ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. Nr 96, poz. 873, z późn. zm.).

Założycielami spółdzielni socjalnej mogą być:

- 1) Osoby bezrobotne w rozumieniu art. 2 ust.1 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, m.in. obywatele polski lub cudzoziemcy, niezatrudnieni i nie wykonujący innej pracy zarobkowej, zdolni i gotowi do podjęcia zatrudnienia w pełnym wymiarze czasu pracy, zarejestrowani we właściwym dla miejsca zameldowania stałego lub czasowego powiatowym urzędzie pracy oraz poszukujący zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej,
- 2) Osoby, o których mowa w art.1 ust. 2 ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym, m.in. bezdomni realizujący Indywidualny Program Wychodzenia z Bezdomności, uzależnieni od alkoholu lub narkotyków lub innych środków odurzających, po zakończeniu programu terapeutycznego, chorzy psychicznie,

zwolnieni z zakładów karnych, mający trudności w integracji ze środowiskiem, uchodźcy realizujący indywidualny program integracji,

- 3) Osoby niepełnosprawne w rozumieniu ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych
- 4) Inne osoby fizyczne jeżeli ich praca na rzecz spółdzielni socjalnej wymaga szczególnych kwalifikacji, których nie posiadają pozostali członkowie tej spółdzielni, a ich liczba nie może być większa niż 50 % ogólnej liczby członków spółdzielni socjalnej.
- 5) Inne osoby prawne: organizacje pozarządowe, jednostki samorządu terytorialnego, kościelne osoby prawne.

Spółdzielnie socjalne stwarzają szansę na skuteczne rozwiązywanie problemów osób, które mają największe trudności z funkcjonowaniem w życiu społecznym i zawodowym.

Zakłady Aktywizacji Zawodowej (ZAZ) są rozwiązaniem prawnym wprowadzonym ustawą z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. Nr 123 poz. 776 z późn. zm.) w formie organizacyjnie i finansowo wydzielonej jednostki o statusie zakładu aktywności zawodowej. Status ZAZ jest instrumentem prawnym dostępnym wyłącznie dla instytucji pracujących z osobami niepełnosprawnymi, w szczególności zatrudniającymi osoby niepełnosprawne.

Celem funkcjonowania ZAZ jest:

- 1) zatrudnianie osób niepełnosprawnych z orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności i określonych w ustawie grup osób z orzeczeniem o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności,
- 2) przygotowanie tych osób do pełnienia ról społecznych w środowisku,
- 3) pomoc w realizacji pełnego, niezależnego, samodzielnego i aktywnego życia na miarę indywidualnych możliwości⁹.

ZAZ to typowe przedsiębiorstwo społeczne, jego cele polegające na tworzeniu miejsc pracy dla osób niepełnosprawnych oraz zapewnianiu pracownikom - uczestnikom ZAZ, szans na integrację społeczną i zawodową, osiągalne są dzięki działalności ekonomicznej (usługowej, wytwórczej) z wyłączeniem działalności polegającej na wytwarzaniu wyrobów przemysłu paliwowego, tytoniowego, alkoholowego oraz wyrobów z metali szlachetnych albo z udziałem tych metali lub handlu tymi wyrobami.

⁹ Kluczyńska J., Sienicka A., *Zakład Aktywności Zawodowej jako przedsiębiorstwo społeczne*. Ekonomia Społeczna Teksty 1/2008, s 5.

Zatrudnienie osób niepełnosprawnych w tym podmiocie powinno wynosić co najmniej 70 %.

Centrum Integracji Społecznej (CIS) i Klub Integracji Społecznej (KIS) to jednostki organizacyjne realizujące reintegrację zawodową i społeczną w oparciu o ustawę z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym (Dz. U. Nr 122 poz. 1143 z późn. zm.) poprzez prowadzenie dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym programów edukacyjnych obejmujących m.in. nabywanie umiejętności zawodowych, przekwalifikowanie lub podwyższanie kwalifikacji zawodowych oraz nabywanie innych umiejętności niezbędnych do codziennego życia.

Jednym z elementów rocznego programu edukacyjnego CIS jest prowadzenie działalności ekonomicznej polegającej na działalności usługowej, handlowej lub wytwórczej, z której zysk może stanowić dodatkowe środki na działalność CIS. Pracownie reintegracji zawodowej w CIS są synonimem miejsca wykonywania pracy zawodowej.

Centra pełnią również rolę inkubatora spółdzielni socjalnych i przedsiębiorczości społecznej wspierającego osoby marginalizowane w powrocie na otwarty rynek pracy, przygotowujące do aktywności społecznej i zawodowej.

Kluby Integracji Społecznej działają na rzecz integrowania się osób o podobnych trudnościach i problemach życiowych. To jednostki pomagające samoorganizować się ludziom w grupy, podejmować wspólne inicjatywy i przedsięwzięcia w zakresie aktywizacji zawodowej, w tym zmierzające do tworzenia własnych miejsc pracy.

CIS i KIS nie są samodzielnymi podmiotami prawnymi, ale formą prawną adresowaną do instytucji oraz organizacji pozarządowych pracujących z osobami zagrożonymi wykluczeniem społecznym.

Towarzystwa Ubezpieczeń Wzajemnych (TUW) są podmiotami działającymi w oparciu o ustawę z dnia 22 maja 2003 roku o działalności ubezpieczeniowej (Dz. U. Nr 124, poz. 1151 z późn. zm.).

Ich funkcjonowanie oparte jest na wzajemności i realizuje społeczno-ekonomiczną ideę „jeden za wszystkich wszyscy za jednego”. Podstawowym celem TUW jest zapewnienie pełnej i stosunkowo taniej ochrony ubezpieczeniowej dla członków, którzy tworzą Towarzystwo. Członkostwo w Towarzystwie uzyskuje się z chwilą złożenia deklaracji członkowskiej, wpłacenia wpisowego, wykupienia udziałów, zawarcia z Towarzystwem umowy ubezpieczenia i opłacenia składki członkowskiej.

3. Perspektywy dla ekonomii społecznej

Ekonomia społeczna odgrywa kluczową rolę w społecznym rozwoju lokalnym. Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej to ważny dokument, który ma stworzyć jak najlepsze warunki do rozwoju tej strefy w naszym kraju – powiedział minister pracy i polityki społecznej Władysław Kosiniak-Kamysz (<http://www.mpips.gov.pl/aktualnosci-wszystkie/art,5533,6862,rzad-przyjal-krajowy-program-rozwoju-ekonomii-spolecznej.html>)

Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej (KPRES) jest programem rozwoju, w rozumieniu art. 15, ust. 4 pkt. 2 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz. U. z 2009 r. Nr 157, poz. 1240, z późn. zm.¹⁰) i stanowi tym samym dokument o charakterze operacyjno-wdrożeniowym, ustanowiony w celu realizacji średniookresowej strategii rozwoju kraju – „Strategii Rozwoju Kraju 2020” oraz Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego, Strategii Rozwoju Kapitału Ludzkiego, Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego oraz innych strategii rozwoju.

Dokument ten został przyjęty przez Radę Ministrów 12 sierpnia 2014 roku.

Zgodnie z zapisami KPRES, ekonomia społeczna w roku 2020 stanowić będzie ważny element polityk publicznych, przyczyniający się do wzrostu zatrudnienia, spójności społecznej oraz rozwoju kapitału społecznego. Jest to cel nadrzędny polityki wspierania rozwoju ekonomii społecznej, który oznacza, że rozwój ekonomii społecznej służy realizacji kluczowych celów rozwojowych kraju, sformułowanych w innych dokumentach strategicznych.

Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej powstał w konkretnym kontekście strategicznym. Podstawowym punktem odniesienia dla dokumentu była Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju, Polska 2030, Trzecia fala nowoczesności, Strategia Rozwoju Kraju 2020, jak też dziewięć zintegrowanych strategii horyzontalnych¹¹.

Program zakłada, że do 2020 r. podmioty ekonomii społecznej (m.in. organizacje pozarządowe, spółdzielnie czy Centra Integracji Społecznej) będą kluczowym wsparciem osób w trudnej sytuacji oraz będą dostarczać usługi użyteczności publicznej. Jak ten cel zrealizować? Przede wszystkim poprzez wzmocnienie roli takich podmiotów we wspólnotach samorządowych oraz powstanie i utrzymanie nowych miejsc pracy w przedsiębiorstwach społecznych. Wśród planowanych działań są m.in. zmiana przepisów ułatwiająca zakładanie nowych stowarzyszeń, przyjęcie standardów konsultacji społecznych, pożyczki i dotacje a także działania promujące ekonomię społeczną.

¹⁰ Dz. U. z 2009, r. Nr 157, poz. 1240 i 1241, z 2010 r. Nr 28, poz. 146, Nr 96, poz. 620, Nr 123, poz. 835, Nr 152, poz. 1020, Nr 238, poz. 1578, Nr 257, poz. 1726, z 2011 r. Nr 185, poz. 1092, Nr 201, poz. 1183, Nr 234, poz. 1386, Nr 240, poz. 1429, Nr 291, poz. 1707).

¹¹ KPRES Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Projekt z 24 lipca 2014 r.

Rys. 3 KPRES – kontekst strategiczny programu

Źródło: KPRES Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Projekt z 24 lipca 2014 r.

Do końca 2020 roku w ramach programu planowane jest m.in. stworzenie 35 tys. nowych miejsc pracy w przedsiębiorstwach społecznych, wzrost liczby organizacji obywatelskich o 20 tys., wsparcie 1 tys. inicjatyw lokalnych, uruchomienie w 12 województwach mikrograntów dla młodzieży czy też stworzenie 100 przedsiębiorstw społecznych w ramach Akademickich Inkubatorów Przedsiębiorczości.

Budżet programu na lata 2014-2020 został oszacowany na prawie 3 mld zł. W kwocie tej uwzględniono nie tylko wydatki z budżetu Państwa, ale także środki unijne czy samorządowe.

Regionalnym dokumentem podkreślającym zaangażowanie władz lokalnych w rozwój ekonomii społecznej jest **Wieloletni regionalny plan działań na rzecz promocji i upowszechniania ekonomii społecznej oraz rozwoju instytucji sektora ekonomii społecznej i jej otoczenia w województwie lubelskim na lata 2013 – 2020** przyjęty uchwałą nr CLXXXVI/3830/2013 Zarządu Województwa Lubelskiego z dnia 2 lipca 2013 r. We wstępie do tego opracowania czytamy:

„W kontekście przeprowadzonej diagnozy sytuacji społeczno-gospodarczej województwa lubelskiego ukazującej wiele niekorzystnych zjawisk takich jak: najwyższy w kraju wskaźnik zagrożenia ubóstwem, duża liczba osób korzystających z pomocy społecznej oraz mała liczba przedsiębiorstw w stosunku do liczby mieszkańców zasadne jest tworzenie i wdrażanie długofalowych programów promujących przedsiębiorczość, tworzenie miejsc pracy, zwalczania bezrobocia i innych negatywnych

zjawisk powodujących wykluczenie. Działania te powinny mieć na celu wsparcie inicjatyw tworzących warunki do pracy i aktywizacji społecznej, z wykorzystaniem różnorodnych instrumentów wsparcia (...) ¹²

Takim dokumentem planistycznym, wpisującym się w strategiczne ramy rozwoju kraju jest *Wieloletni regionalny plan działań na rzecz promocji i upowszechniania ekonomii społecznej oraz rozwoju instytucji sektora ekonomii społecznej i jej otoczenia w województwie lubelskim na lata 2013 – 2020* szczegółowo określający cele i działania stanowiące konkretne zadania praktyczne do wykonania w województwie lubelskim, dla osiągnięcia efektu zmniejszenia liczby mieszkańców województwa zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz trwale uzależnionych od świadczeń socjalnych.

Ponadto ekonomia społeczna jest obecna w wielu programach regionalnych województwa lubelskiego, w tym przede wszystkim w Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego 2006 – 2020.

Cele wieloletniego programu zostały skupione w czterech obszarach:

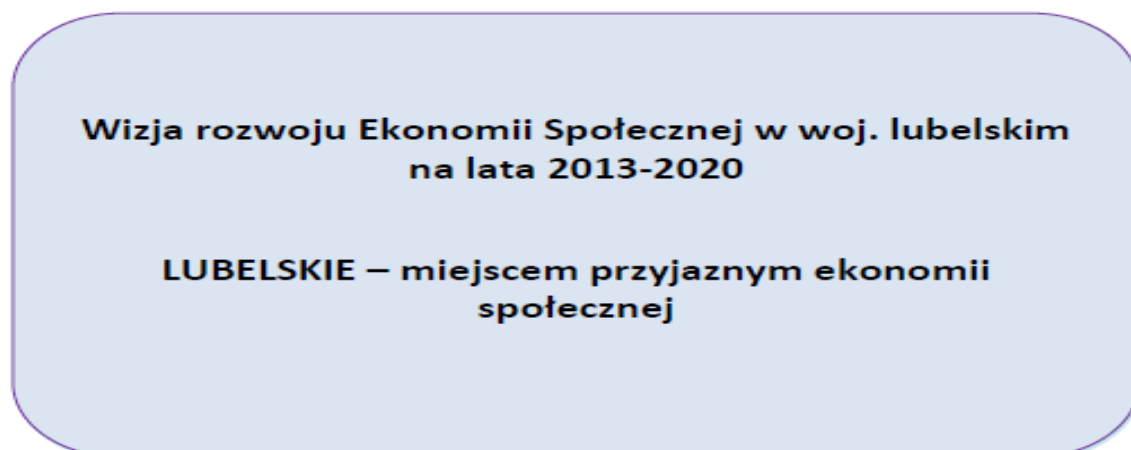
1. Spójny system instytucji wsparcia ekonomii społecznej w woj. lubelskim
2. Wzmocnienie współpracy międzyinstytucjonalnej oraz wspierania rozwoju porozumień i partnerstw lokalnych na rzecz ekonomii społecznej
3. Zwiększenie aktywności społecznej i zawodowej społeczności lokalnych w oparciu o zasady i narzędzia ekonomii społecznej oraz wzmocnienie potencjału podmiotów ekonomii społecznej
4. Upowszechnianie ekonomii społecznej w regionie

W obrębie celów głównych wskazano cele szczegółowe odnoszące się do konkretnych działań w poszczególnych obszarach, ułożone tak, aby w 2020 roku móc stwierdzić, że Lubelskie jest miejscem przyjaznym ekonomii społecznej.

Wieloletni plan dotyczy wielu aktualnych problemów z jakimi borykają się lokalne instytucje ekonomii społecznej, jest swego rodzaju wytyczną między innymi do obecnego planowania wykorzystania środków finansowych w ramach EFS w bieżącym okresie programowania.

¹² Wieloletni Regionalny Plan Działań Na Rzecz Promocji I Upowszechniania Ekonomii Społecznej Orz Rozwoju Instytucji Sektora Ekonomii Społecznej i Jej Otoczenia w Województwie Lubelskim na lata 2013-2020, ROPS 2013

Rys. 4. Wizja, misja, cele

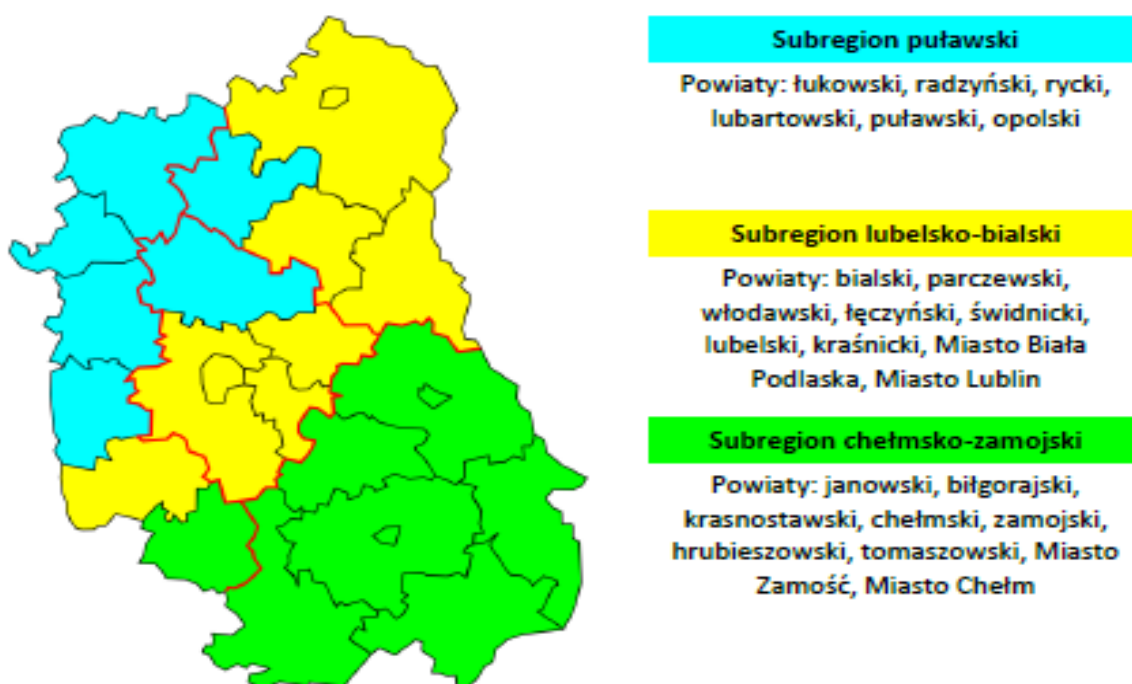

Źródło: Wieloletni Regionalny Plan Działań Na Rzecz Promocji I Upowszechniania Ekonomii Społecznej Oraz Rozwoju Instytucji Sektora Ekonomii Społecznej i Jej Otoczenia w Województwie Lubelskim na lata 2013-2020, ROPS 2013

4. System wsparcia ekonomii społecznej

Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej (OWES) to podstawowa instytucja wsparcia przedsiębiorstw społecznych w Polsce. OWES świadczą usługi doradztwa dla istniejących podmiotów ekonomii społecznej oraz szkolą osoby zainteresowane założeniem przedsiębiorstwa społecznego czy ekonomizacją swojej organizacji pozarządowej. Obecnie w województwie lubelskim działają trzy ośrodki, które swoim działaniem obejmują trzy subregiony województwa.

Rys.5 Mapa OWES w województwie

Źródło: Wieloletni Regionalny Plan Działań Na Rzecz Promocji I Upowszechniania Ekonomii Społecznej Oraz Rozwoju Instytucji Sektora Ekonomii Społecznej i Jej Otoczenia w Województwie Lubelskim na lata 2013-2020, ROPS 2013

Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej swoją działalność prowadzi w subregionie chełmsko-zamojskim. W ramach OWES funkcjonują biura w Zamościu, Chełmie, Krasnymstawie, Tomaszowie Lubelskim. Usługi świadczone przez OWES są bezpłatne i skierowane do szerokiego grona odbiorców.

Kto może skorzystać z bezpłatnych usług:

- Instytucje otoczenia ekonomii społecznej z terenu województwa lubelskiego m.in. Wojewódzki Urząd Pracy, powiatowe urzędy pracy, gminne ośrodki pomocy społecznej, miejskie ośrodki pomocy społecznej, powiatowe centra pomocy rodzinie, organizacje pozarządowe, media, samorządy, przedsiębiorcy
- Podmioty ekonomii społecznej z terenu województwa lubelskiego m.in. zakłady aktywności zawodowej, warsztaty terapii zajęciowej, centra integracji społecznej, kluby integracji społecznej, towarzystwa ubezpieczeń wzajemnych, spółdzielnie socjalne, przedsiębiorstwa społeczne, spółdzielnie inwalidów i niewidomych, spółdzielnie pracy
- Osoby fizyczne zainteresowane ideą ekonomii społecznej, zamieszkałe na terenie województwa lubelskiego

Zakres oferowanego doradztwa:

- Doradztwo z zakresu prawa, rachunkowości i księgowości, marketingu, pomocy w przygotowaniu biznesplanu i strategii rozwoju podmiotów ekonomii społecznej, przedsiębiorczości,
- Szkolenia z zakresu m.in. zakładania i prowadzenia działalności w sektorze ekonomii społecznej,
- Wizyty studyjne mające na celu promowanie dobrych praktyk,
- Animacja celem której jest budowanie sieci współpracy lokalnej na rzecz wspierania ekonomii społecznej,
- Informacja i promocja Ekonomii Społecznej poprzez seminaria, stronę internetową, konferencje, audycje radiowe, ogłoszenia i teksty promocyjne.

Szkolenia prowadzone są przez praktyków specjalizujących się w dziedzinie ekonomii społecznej, znających problematykę związaną z działalnością społeczną. Doradztwo udzielane jest bezpośrednio – osobiście przez doradcę w siedzibie Ośrodka lub innym dogodnym dla klienta miejscu. Doradztwo podstawowe dostosowane jest do konkretnych potrzeb i wymogów odbiorców.

Przykładowa tematyka szkoleń:

1. Rola lokalnych organizacji pozarządowych w zakresie inicjatyw ekonomii społecznej,
2. Finanse w organizacji – tworzenie biznesplanów i strategii marketingowej,
3. Podstawy organizacyjno-prawne tworzenia spółdzielni socjalnych,
4. Wzmocnienie krajowej gospodarki społecznej – rola animacji społecznej i partnerstwa lokalnego,
5. Nowe sposoby wspierania wchodzenia i powrotu na rynek pracy grup defaworyzowanych,
6. Jak skutecznie rozpowszechniać informacje o organizacji i współpracować z mediami,
7. Pozyskiwanie zewnętrznych źródeł finansowania,
8. Być przedsiębiorcą- czyli umiejętne i efektywne zarządzanie zespołem z uwzględnieniem sytuacji konfliktowych, negocjowanie,

9. Klauzule społeczne w praktyce.

Przykładowy zakres doradztwa w OWES Zamość:

1. Prawne:

- udzielanie porad prawnych z zakresu prowadzenia działalności gospodarczej,
- pomoc prawną przy postępowaniu rejestracyjnym w tym aktualizacja wpisów w KRS,
- prawne aspekty zarządzania organizacjami społecznymi i przedsiębiorcami społecznymi,
- prawo pracy w instytucjach społecznych,
- elastyczne formy zatrudnienia w podmiotach ES,
- klauzule społeczne,
- prowadzenie statutowej działalności nieodpłatnej i odpłatnej oraz działalności gospodarczej w podmiotach trzeciego sektora oraz w podmiotach sektora ekonomii społecznej.

2. Księgowe:

- ustalenie polityki rachunkowości,
- weryfikacji prowadzonej dokumentacji księgowej w podmiocie ekonomii społecznej z uwzględnieniem realizowanych projektów wraz ze wskazaniem zagrożeń dla podmiotu ekonomii społecznej,
- pomoc w przygotowaniu pism, wniosków i wyjaśnień do urzędów i instytucji,
- pomoc w rozliczeniach podatkowych (PIT, VAT, CIT, podatek od nieruchomości, inne opłaty i podatki) i w rozliczeniach ubezpieczonych ze szczególnym uwzględnieniem ZUS,
- w zakresie przygotowania projektu uchwał zarządu/walnego zgromadzenia pod kątem aspektów formalno-księgowych działania podmiotu ekonomii społecznej,
- w zakresie prowadzenia działalności podmiotów ekonomii społecznej: działalność nieodpłatna, działalność odpłatna statutowa, działalność gospodarcza, działalność pożytku publicznego,
- w zakresie rachunkowego wyodrębnienia działalności odpłatnej i nieodpłatnej,
- w zakresie prowadzenia księgowości pod kątem specyfiki działania podmiotu ekonomii społecznej, np. prowadzenie ewidencji działań reintegracyjnych w spółdzielniach socjalnych,
- przeprowadzenie wewnętrznej kontroli księgowej podmiotu ekonomii społecznej wraz z wdrożeniem działań naprawczych,
- realizacja obowiązków sprawozdawczych obejmująca przygotowanie kalendarza sprawozdawczości finansowej dla podmiotu ekonomii społecznej.

3. Marketingowe:

- budowanie wizerunku przedsiębiorstwa, strategia marketingowa,
- doradztwo w zakresie opracowania i wdrożenia strategii marketingowej dla PES – z uwzględnieniem metod komunikacji z otoczeniem oraz warunków sprawnego funkcjonowania PES,
- doradztwo w zakresie identyfikacji wizualnej dla PES rozumianej jako elementy, pozwalające pozytywnie wyróżnić organizację na tle innych podmiotów działających w środowisku lokalnym, tj. m.in.: wsparcie doradcze w zakresie ustalenia logo/logotypu, kolorystyki, rodzaju stosowanych materiałów informacyjno-promocyjnych (wizytówek, papieru firmowego, wzoru prezentacji itd.), zawartości strony internetowej,
- doradztwo w zakresie współpracy PES z samorządem i partnerami lokalnymi (w tym analiza form prowadzenia rozmów np. konsultacje, negocjacje, mediacje),
- stworzenie oferty sprzedażowej i jej promocja,

- wykorzystania oprogramowania w zarządzaniu przedsiębiorstwem.
- 4. Pomoc w przygotowaniu biznesplanu i strategii rozwoju PES:**
- doradztwo w zakresie pozyskiwania zewnętrznych źródeł finansowania (w tym w szczególności zwrotnych instrumentów finansowych, np. w postaci preferencyjnych pożyczek w ramach Działania 1.4 POKL),
 - pomoc w przygotowaniu biznes planu i analizy finansowej,
 - planowanie strategiczne i organizacyjne,
 - kontrola kosztów i innych zagadnień finansowych,
 - planowanie, organizacja pracy, efektywność zarządzania,
 - Kapitał ludzki - kapitał społeczny w kontekście strategii rozwoju PES.
- 5. Przedsiębiorczości:**
- Podstawy formalno - prawne zakładania działalności gospodarczej,
 - Rodzaje i formy działalności gospodarczych,
 - obszary działalności gospodarczej,
 - cechy dobrego przedsiębiorcy,
 - Szukanie pomysłu na własną działalność, analiza słabych i mocnych stron,
 - charakterystyka lokalnego rynku, przegląd nisz rynkowych w sektorze usług i produkcyjnym na terenie regionu i województwa,
 - źródła finansowania działalności gospodarczej. Dotacje z Funduszu Pracy, funduszy unijnych na rozwój przedsiębiorczości i innowacyjności,
 - praktyczne sposoby wyszukiwania przydatnych informacji gospodarczych w Internecie.
 - spółdzielnie inwalidów i niewidomych,

Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej w Zamościu

ul. Partyzantów 3, pok. 38, 22-400 Zamość

tel. 84 627 11 91, fax 84 627 01 17

e-mail: e.jablonska@fundacja.lublin.pl

5. Zakładamy spółdzielnię socjalną

PODSTAWY PRAWNE

Ustawa z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych (Dz. U. Nr 94, poz. 651 z późn. zm.)

Ustawa z dnia 16 września 1982 r. Prawo spółdzielcze (Dz. U. 2003, Nr 188, poz. 1848 z późn. zm.)

Cel działalności spółdzielni.

Możliwość prowadzenia działalności gospodarczej w formule spółdzielni socjalnej została wprowadzona do polskiego prawa po raz pierwszy w 2003 r. wraz z ustawą o zatrudnieniu socjalnym, jako nowy sposób aktywizacji osób bezrobotnych i zagrożonych wykluczeniem społecznym. Ustawa szczegółowo regulująca zasady funkcjonowania spółdzielni socjalnych,

po kilku latach starań, została ostatecznie przyjęta 27 kwietnia 2006 r. Zgodnie z zawartymi tam przepisami **każda spółdzielnia socjalna prowadzi przede wszystkim działalność gospodarczą**. Ponadto zobowiązana jest do podejmowania działań na rzecz:

- **społecznej reintegracji** jej członków, przez co należy rozumieć działania mające na celu odbudowanie i podtrzymanie umiejętności uczestniczenia w życiu społeczności lokalnej i pełnienia ról społecznych w miejscu pracy, zamieszkania lub pobytu;
- **zawodowej reintegracji** jej członków, przez co należy rozumieć działania mające na celu odbudowanie i podtrzymanie zdolności do samodzielnego świadczenia pracy na rynku pracy, a działania te nie są wykonywane w ramach prowadzonej przez spółdzielnię działalności gospodarczej.

Obowiązujące przepisy dopuszczają prowadzenie przez spółdzielnię działalności oświatowo-kulturalnej na rzecz swoich członków oraz ich środowiska lokalnego oraz działalności społecznie użytecznej w sferze zadań publicznych określonych w ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie.

Założyciele i członkowie spółdzielni socjalnej

Założycielami spółdzielni socjalnych mogą być zarówno osoby fizyczne, jak i osoby prawne. Jeżeli założycielami spółdzielni socjalnej są osoby fizyczne, ich liczba nie może być **mniejsza niż 5 i większa niż 50**. Jedynym wyjątkiem są spółdzielnie socjalne powstałe w wyniku przekształcenia się spółdzielni inwalidów lub spółdzielni niewidomych.

W ustawowym katalogu osób fizycznych uprawnionych do tworzenia spółdzielni socjalnej znajdują się przede wszystkim:

- **osoby bezrobotne**, w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy,
- osoby, o których mowa w ustawie z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym, czyli:
 - **osoby uzależnione o alkoholu lub narkotyków oraz innych środków odurzających po zakończeniu leczenia,**
 - **bezdomni**, którzy realizują indywidualny program wychodzenia z bezdomności,
 - **byli więźniowie**, mających trudności w integracji ze środowiskiem;
 - **osoby chore psychicznie,**
 - **uchodźcy mający problemy z integracją,**

- **niepełnosprawni**, w rozumieniu ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych,
- **inne osoby**, pod warunkiem, że ich liczba nie przekracza 50% ogólnej liczby założycieli.

Spółdzielnię socjalną mogą również założyć co najmniej dwie spośród następujących osób prawnych:

- **organizacje pozarządowe** w rozumieniu ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie;
- **jednostki samorządu terytorialnego;**
- **kościelne osoby prawne.**

Osoby prawne po założeniu spółdzielni socjalnej zobowiązane są do zatrudnienia w niej co najmniej 5 osób spośród tych wymienionych w art. 4 ust. 1 ustawy o spółdzielniach socjalnych w terminie 6 miesięcy od zarejestrowania spółdzielni w Krajowym Rejestrze Sądowym.

Członkostwo w spółdzielni socjalnej mogą nabyć:

- osoby fizyczne uprawnione do założenia spółdzielni socjalnej wymienione w art. 4 ust. 1 ustawy o spółdzielniach socjalnych), które posiadają ograniczoną zdolność do czynności prawnych;
- inne osoby, pod warunkiem, że ich praca na rzecz spółdzielni socjalnej wymaga szczególnych kwalifikacji, których nie posiadają pozostali członkowie spółdzielni i ich liczba nie przekracza 50% ogólnej liczby członków spółdzielni;
- organizacje pozarządowe w rozumieniu ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie;
- kościelne osoby prawne;
- jednostki samorządu terytorialnego;
- osoby, o których mowa w art. 4 ust. 1 ustawy o spółdzielniach socjalnych zatrudnione nieprzerwanie przez okres 12 miesięcy w spółdzielni socjalnej, której założycielami były osoby prawne.

Rejestracja spółdzielni socjalnej

Punktem wyjścia do założenia spółdzielni socjalnej powinien być przemyślany pomysł na działalność gospodarczą, który to będzie podstawą biznesplanu planowanej działalności. Biznesplan powinien powstać w oparciu o kilka podstawowych wyznaczników, tj.:

rozpoznane umiejętności przyszłych członków spółdzielni socjalnej oraz analizę zapotrzebowania na proponowane produkty i usługi na lokalnym rynku. Już na tym etapie warto poszukać wsparcia w instytucjach i organizacjach, które na przykład prowadzą ośrodki wsparcia ekonomii społecznej, czy inkubatory gospodarki społecznej¹³ w ramach projektów współfinansowanych ze środków europejskich lub też organizacji, które na co dzień statutowo zajmują się tą tematyką. Warto też nawiązać kontakt z Powiatowym Urzędem Pracy, który może przyznać przyszłym członkom spółdzielni socjalnej dotację ze środków Funduszu Pracy na rozpoczęcie działalności w wysokości nie przekraczającej 4-krotności przeciętnego wynagrodzenia na każdego członka założyciela.

We wniosku o przyznanie środków na rozpoczęcie działalności w formie spółdzielni socjalnej należy m.in. określić:

- 1) wnioskowaną kwotę;
- 2) planowany rodzaj działalności gospodarczej;
- 3) kalkulację kosztów związanych z podjęciem działalności;
- 4) źródła ich finansowania;
- 5) działania, które dotychczas zostały podjęte w celu rozpoczęcia działalności, np. pozyskanie lokalu, uzyskanie niezbędnych pozwoleń czy ukończenie szkoleń;
- 6) szczegółową specyfikację wydatków w ramach wnioskowanych środków;
- 7) przewidywane efekty ekonomiczne prowadzenia działalności gospodarczej;
- 8) proponowaną formę zabezpieczenia¹⁴ zwrotu środków.

Jednocześnie należy przystąpić do opracowania statutu spółdzielni socjalnej, czyli podstawowego dokumentu, który będzie określał zasady jej funkcjonowania. Bardzo ważne jest, by wszyscy przyszli członkowie spółdzielni znali i rozumieli wszystkie zawarte w nim zapisy.

Statut spółdzielni socjalnej musi zawierać niezbędne elementy, którymi są:

- nazwa spółdzielni zawierająca oznaczenie „Spółdzielnia Socjalna”,
- przedmiot działalności spółdzielni, tj. działania wykonywane w ramach działalności gospodarczej wymienione zgodnie z kategoriami opisanymi w Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD) oraz informacja, że spółdzielnia działa na rzecz reintegracji społecznej i zawodowej,
- **oznaczenie terenu działania,**
- czas trwania, o ile spółdzielnia została założona na czas określony,
- **prawa, obowiązki oraz zasady przyjmowania, odwoływania, wykreślenia czy wykluczania członków spółdzielni socjalnej,**

¹³ Na terenie woj. lubelskiego funkcjonuje sieć wsparcia ekonomii społecznej w trzech subregionach w formie Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej, które świadczą bezpłatne doradztwo dla podmiotów oraz osób zainteresowanych działalnością w sferze ES, <http://www.eslubelskie.pl/strona.owes>

¹⁴ Zabezpieczeniem może być: poręczanie, weksel z poręczeniem bankowym, gwarancja bankowa, zastaw na prawach lub rzeczach, blokada rachunku bankowego, akt notarialny o poddaniu się egzekucji przez dłużnika.

- zasady wyboru, odwoływania oraz kompetencje władz spółdzielni socjalnej, w tym: Zarządu, walnego zgromadzenia członków oraz rady nadzorczej,
- **zasady wprowadzania zmian w statucie,**
- sposób podziału, połączenia się, a także likwidacji spółdzielni socjalnej,
- **zasady podziału nadwyżki bilansowej oraz pokrywania strat,**
- wysokość wpisowego, wysokość i ilość udziałów, które członek obowiązany jest zadeklarować, terminy wnoszenia i zwrotu oraz skutki niewniesienia udziału w terminie,
- **możliwość wnoszenia wkładów.**

Po przygotowaniu statutu możemy przystąpić do organizacji zebrania założycielskiego, w trakcie którego powołujemy spółdzielnię socjalną, która jednak do momentu wpisu do Krajowego Rejestru Sądowego nie posiada jeszcze osobowości prawnej.

Wykaz niezbędnych dokumentów z zebrania założycielskiego:

- Lista obecności
- Lista członków założycieli z pełnymi danymi osób
- Statut Spółdzielni Socjalnej
- Protokół z Zebrania Założycielskiego
- Protokół Komisji Uchwał i Wniosków
- Protokół Komisji Mandatowo-Skrutacyjnej
- Uchwała o powołaniu Spółdzielni Socjalnej
- Uchwała o przyjęciu Statutu
- Uchwała o powołaniu Zarządu Spółdzielni
- Deklaracja członkowska
- Oświadczenie członkowskie w sprawie wpisowego i udziałów
- Regulamin Walnego Zgromadzenia

W celu rejestracji spółdzielni socjalnej w Krajowym Rejestrze Sądowym musimy wypełnić następujące druki: **KRS-W5** (zgłoszenie, rejestracja podmiotu), **KRS-WK** (załącznik służący do zgłaszania organów podmiotu), **KRS-WM** (załącznik służący do zgłaszania zakresy działalności podmiotu) oraz **wzory podpisów** nowo wybranych członków Zarządu. Co ważne, spółdzielnie socjalne są zwolnione z opłat o wpis spółdzielni do Krajowego Rejestru Sądowego oraz nie uiszczają opłat za ogłoszenie tego wpisu w Monitorze Sądowym i Gospodarczym¹⁵.

Członkowie założyciele, w zależności od swojej sytuacji, powinni uzyskać odpowiednie zaświadczenie potwierdzające, że każdy z nich należy do jednej z grup uprawnionych do założenia spółdzielni socjalnej, np. zaświadczenie z powiatowego urzędu pracy potwierdzające, że osoba zamierzająca założyć spółdzielnię socjalną jest osobą bezrobotną.

¹⁵ Opłaty te wynoszą obecnie: 1) wpis do rejestru KRS: ok. 1 000,00 zł, 2) ogłoszenie w Monitorze Sądowym i Gospodarczym: ok. 500,00 zł, 3) zmiana wpisu KRS: ok. 400,00 zł, 4) ogłoszenie zmiany wpisu w Monitorze Sądowym i Gospodarczym: ok. 250,00 zł.

Proces rejestracji spółdzielni socjalnej kończy się wraz z nabyciem przez nią osobowości prawnej. Spółdzielnia nabywa osobowość prawną i rozpoczyna działalność gospodarczą w momencie jej zarejestrowania. Jeżeli spółdzielnia chce rozpocząć działalność w terminie późniejszym niż moment rejestracji jej członkowie powinni przyjąć stosowną uchwałę. Jest to dość istotne, gdyż moment rozpoczęcia działalności gospodarczej jest również datą rozpoczęcia rozliczeń z Urzędem Skarbowym.

By prowadzić działalność spółdzielnia socjalna, jak każde przedsiębiorstwo, musi uzyskać numer **REGON**) tym celu trzeba wypełnić druk RG-1, który wraz załącznikiem i instrukcją dostępny jest na stronie Głównego Urzędu Statystycznego (www.stat.gov.pl) i przesłać go lub złożyć osobiście we właściwym ze względu na miejsce działalności Wojewódzkim Urzędzie Statystycznym), **Numer Identyfikacji Podatkowej (NIP)** z właściwego Urzędu Skarbowego oraz otworzyć **rachunek bankowy**. Rozpoczynający działalność spółdzielcy socjalni muszą również pamiętać, że są zobowiązani do wyboru i zgłoszenie formy opodatkowania oraz zgłoszenia w ciągu 7 dni od dnia zatrudnienia pracowników, odpowiednich informacji do **Zakładu Ubezpieczeń Społecznych**, poprzez wypełnienie odpowiednich druków, np. ZUS ZUA, ZUS ZZA. O powstaniu nowej spółdzielni socjalnej powinna również zostać poinformowana Krajowa Rada Spółdzielcza, która jako naczelny organ samorządu spółdzielczego w Polsce prowadzi rejestr wszystkich działających spółdzielni.

Praktyczne aspekty działalności spółdzielni

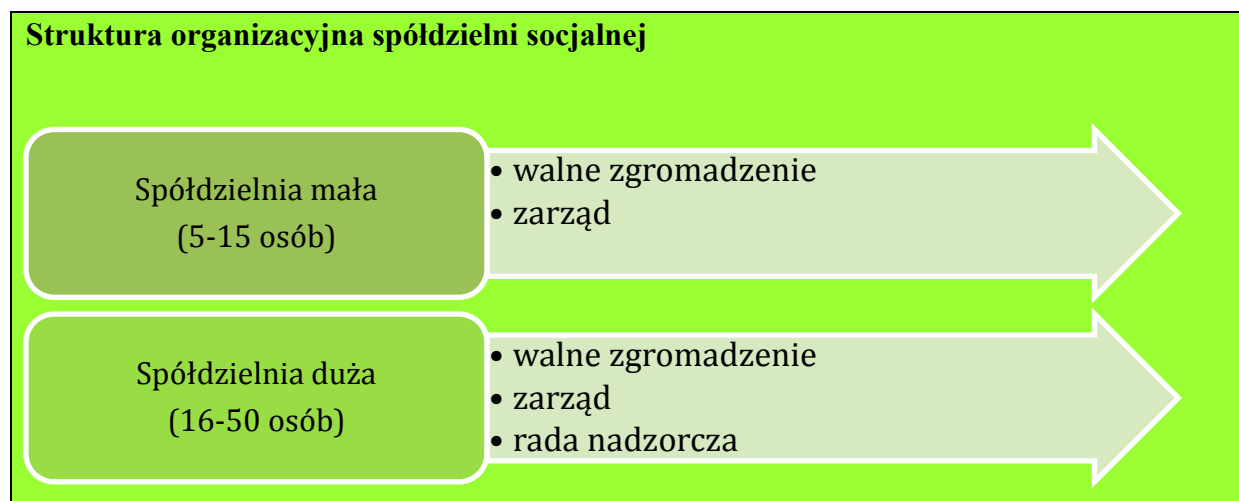
Najważniejszym organem każdej spółdzielni jest walne zgromadzenie. Członkowie spółdzielni socjalnych biorą udział w **walnym zgromadzeniu** osobiście, natomiast osoby prawne poprzez ustanowionego w tym celu pełnomocnika.

Co ważne ! **każdemu z nich przysługuje jeden głos bez względu na ilość posiadanych udziałów.**

Organem odpowiedzialnym za bieżące kierowanie działalnością spółdzielni socjalnej, w tym za podejmowanie decyzji niezastrzeżonych dla innych organów oraz reprezentowanie jej na zewnątrz jest **zarząd** spółdzielni. Liczbę członków zarządu oraz sposób ich wybierania określa Statut spółdzielni. W spółdzielniach liczących więcej niż 15 członków¹⁶ nadzór nad działalnością spółdzielni socjalnej sprawuje **rada nadzorcza**, która składa się z co najmniej trzech członków spółdzielni socjalnej. Jedynie w przypadku, gdy członkiem spółdzielni jest osoba prawna dopuszcza się wybór osoby nie będącej członkiem spółdzielni, wskazanej przez osobę prawną.

¹⁶ W takim przypadku kompetencje rady nadzorczej wykonuje walne zgromadzenie.

Rys. 6. Przykładowa struktura spółdzielni

Źródło: Opracowanie własne

Zatrudnienie w spółdzielni socjalnej

Zgodnie z ustawą Prawo Spółdzielcze spółdzielnia socjalna, podobnie jak inne spółdzielnie, ma obowiązek równomiernie rozdzielać pracę pomiędzy swoich członków, przy uwzględnieniu ich kwalifikacji. Stosunek pracy pomiędzy spółdzielnią socjalną a jej członkiem nawiązuje się przede wszystkim na podstawie spółdzielczej umowy o pracę. Jednak jeżeli jest to uzasadnione rodzajem działalności spółdzielni możliwe jest zatrudnienie wszystkich lub niektórych członków spółdzielni na podstawie: umowy o pracę nakładczą, umowy zlecenia lub umowy o dzieło. W razie gospodarczej konieczności walne zgromadzenie, w celu zapewnienia pracy wszystkim członkom, może skrócić równomiernie czas pracy i zmniejszyć odpowiednio wynagrodzenie członków bez wypowiedzania spółdzielczej umowy o pracę lub jej warunków.

Wsparcie dla spółdzielni socjalnej

Spółdzielnia socjalna ma możliwość ubiegania się o sfinansowanie ze środków Funduszu Pracy składek na ubezpieczenie emerytalne, rentowe i wypadkowe od kwoty minimalnego wynagrodzenia osób, o których mowa w art. 4 ust. 1 ustawy o spółdzielniach socjalnych, **w pełnej wysokości przez okres 24 miesięcy** od dnia zatrudnienia oraz **w połowie wysokości przez kolejne 12 miesięcy**.

Ulga podatkowa

W trakcie działalności spółdzielni socjalnej, dochody wydatkowane w roku podatkowym na:

- społeczną reintegrację członków spółdzielni,

- zawodową reintegrację członków spółdzielni, na zasadach określonych w tej ustawie, w części nie zaliczonej do kosztów uzyskania przychodów wolne są od podatku dochodowego od osób prawnych.

Uproszczona rachunkowość

Generalnie spółdzielnie socjalne mogą stosować uproszczone zasady rachunkowości, jeżeli ich przychody netto ze sprzedaży towarów, produktów i operacji finansowych za poprzedni rok obrotowy wyniosły mniej niż równowartość w walucie polskiej 1 200 000,00 euro. Obowiązek prowadzenia pełnej księgowości może jednak wynikać z innych przepisów, szczególnie w sytuacji, gdy korzystają one ze środków publicznych.

6. Spis przydatnych stron

Administracja publiczna:

<http://www.mpips.gov.pl/> - Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej

<http://www.pozYTEK.gov.pl/> - Departament Pożytku Publicznego MPiPS

<http://www.es.pozYTEK.gov.pl/> - projekt MPiPS „Partnerstwo na rzecz instytucjonalizacji ekonomii społecznej”

<http://www.mrr.gov.pl/> - Ministerstwo Rozwoju Regionalnego

<http://www.funduszeuropejskie.gov.pl/> - Portal Funduszy Europejskich

<http://www.rops.lubelskie.pl/> - Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Lublinie

Organizacje i instytucje wspierające rozwój ekonomii społecznej:

<http://www.wup.lublin.pl/pokl/> - Wojewódzki Urząd Pracy w Lublinie

<http://www.rpo.lubelskie.pl/> - portal Regionalnego Programu Operacyjnego woj. lubelskiego

<http://www.eslubelskie.pl/strona,owes> – strona OWES przy Fundacji Rozwoju Lubelszczyzny

<http://www.spoldzielnie.org.pl/> - Agencja Rozwoju i Promocji Spółdzielczości i Portal Rozwoju Spółdzielczości

<http://www.ozrss.pl/> - Ogólnopolski Związek Rewizyjny Spółdzielni Socjalnych

<http://krs.org.pl/> - Krajowa Rada Spółdzielcza, Ogólnopolski Portal Spółdzielczy

<http://www.fise.org.pl/> - Fundacja Inicjatyw Społeczno-Ekonomicznych

<http://www.zlsp.org.pl/> - Związek Lustracyjny Spółdzielni Pracy

<http://www.wamacoop.olsztyn.pl/> - Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Spółdzielczości i Przedsiębiorczości Socjalnej

<http://www.wortales.rops.krakow.pl/> - Małopolski Wortal Ekonomii Społecznej

Uczelnie i ośrodki badawcze:

<http://irss.pl/> - Instytut Rozwoju Służb Społecznych

<http://www.ekonomiaspoleczna.msap.pl> – Małopolska Szkoła Administracji Publicznej Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, studia podyplomowe

Instytucje finansowe:

<http://www.kzbs.pl/> - Krajowy związek Banków Spółdzielczych

<http://www.skok.pl/> - Krajowa Spółdzielcza Kasa Oszczędnościowo-Kredytowa

<http://www.tuw.pl/> - Towarzystwo Ubezpieczeń Wzajemnych „Tuw”

<http://www.pacobank.pl/> - Bank Spółdzielczy Towarzystwa Oszczędnościowo - Pożyczkowego Pa-Co-Bank w Pabianicach
<http://www.tise.pl/> - Towarzystwo Inwestycji Społeczno-Ekonomicznych
<http://www.pafpio.pl/> - Polsko-Amerykański Fundusz Pożyczkowy Inicjatyw Obywatelskich

Istniejące bazy podmiotów ES

<http://www.ekonomiaspoleczna.pl/> portal wiedzy na temat ekonomii społecznej
<http://www.ngo.pl/> portal organizacji pozarządowych
<http://www.spoldzielniesocjalne.org/> - ogólnopolski branżowy katalog spółdzielni socjalnych
<http://krs.org.pl/> - Krajowa Rada Spółdzielcza, Ogólnopolski Portal Spółdzielczy, strona zawiera bazę związków rewizyjnych oraz spółdzielni
<http://www.zlsp.org.pl/> - Związek Lustracyjny Spółdzielni Pracy, zawiera bazę spółdzielni zrzeszonych w podziale na branże i województwa
<http://bazy.ngo.pl/search/wyniki.asp?wyniki=1&szukanie=bezrob> – baza organizacji pozarządowych świadczących usługi rynku pracy stworzona w ramach programu PAFW „Bezrobocie-co robić?”, zawiera m.in. WTZ, CIS, KIS, ZAZ, fundusze poręczeniowe/pożyczkowe

